

## บทที่ 5

### สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี” ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสานระหว่างวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) (Creswell, 2013) ทั้งนี้ โดยนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามารวบรวมมาวิเคราะห์ สรุปและอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย รายละเอียดปรากฏดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรค การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
3. เพื่อเสนอแนะทางการพัฒนาการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

### สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาสรุปตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

#### ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี จากการประมวลผลแบบสอบถามของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีนั้นครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการเข้าถึงบริการสุขภาพ โดยสรุปผลตามปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้ให้บริการ ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารขององค์กรสถานบริการสุขภาพ ปัจจัยด้านการบริการและปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ

โดยมีเนื้อหารายละเอียดครอบคลุมในเรื่องโรคประจำตัวปัญหาสุขภาพหรือการเจ็บป่วย ในช่วงระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมาการดูแลสุขภาพเมื่อยามเจ็บป่วย การได้รับการดูแลเมื่อยามเจ็บป่วย สิทธิในการรักษาพยาบาลความช่วยเหลือในเรื่องค่าใช้จ่ายเมื่อเจ็บป่วยค่ารักษาพยาบาลการรับรู้เกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนหลักประกันสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ

## ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานด้านสุขภาพ

ข้อมูลพื้นฐานด้านสุขภาพเป็นปัจจัยอันส่งผลในการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ประกอบด้วยประเด็นเรื่องโรคประจำตัวปัญหาสุขภาพ การดูแลสุขภาพ ความช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ ค่ารักษาพยาบาล การขึ้นทะเบียนหลักประกันสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พบว่า

แรงงานข้ามชาติจำนวน 400 เป็นกลุ่มตัวอย่างชาย จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 56.0 และหญิง จำนวน 176 คน หรือร้อยละ 44.0 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 21 ปี ถึง 30 ปีจำนวน 168 คน หรือร้อยละ 42.3 และรองลงมามีอายุ 31 ปีถึง 40 ปี จำนวน 115 คน หรือร้อยละ 29 ของ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

โดยที่กลุ่มตัวอย่างจากข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นชาย จำนวน 10 คน และหญิง จำนวน 3 คน เป็นแรงงานช่วงวัยทำงาน คือ 21-50 ปี

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไร้โรคประจำตัว จำนวน 372 คน คิดเป็นร้อยละ 93.0 รองลงมามีโรคประจำตัว จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ทั้งนี้ ช่วง 6 เดือนที่ผ่านมาไม่มีปัญหาด้านสุขภาพจำนวน 385 คน คิดเป็นร้อยละ 96.3 ของกลุ่มประชากรตัวอย่าง ลำดับรองลงมาในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมามีปัญหาสุขภาพหรือป่วย จำนวน 15 คน หรือร้อยละ 3.8 ของกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมด

โดยที่ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า **ความถี่** ในการเข้ารับการบริการในสถานบริการสุขภาพพบว่า แรงงานข้ามชาติเข้ารับการบริการที่สถานบริการสุขภาพ ปีละครั้ง จำนวน 5 คน 3 เดือนต่อครั้ง จำนวน 3 คน เดือนหนึ่งมากกว่า 2 ครั้ง จำนวน 1 คน เดือนละครึ่งเนื่องจากต้องตรวจครรภ์ จำนวน 1 คน และนาน ๆ ครั้ง เนื่องจากไม่ค่อยเจ็บป่วย จำนวน 3 คน

เมื่อป่วยหรือมีปัญหาด้านสุขภาพกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะรักษากับแพทย์ ในสถานพยาบาลของรัฐ (เช่น สถานีอนามัยหรือโรงพยาบาล)จำนวน 323 คน คิดเป็นร้อยละ 80.75 ลำดับรองลงมาซื้อยาจากร้านขายยารับประทานเอง จำนวน 175 หรือร้อยละ 43.75 โดยที่ เมื่อเจ็บป่วยจะมีคนดูแลตลอด จำนวน 301 คน หรือร้อยละ 75.3 และมีคนดูแลบ้างบางครั้งจำนวน 68 คน หรือร้อยละ 17.0 ของกลุ่มประชากรตัวอย่าง

ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างแรงงานข้ามชาติ วิเคราะห์จากข้อมูลเชิงคุณภาพ แรงงานข้ามชาติจำนวน 5 คน ได้ใช้บริการคลินิกในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เมื่ออาการเจ็บป่วยในขณะที่มีแรงงานข้ามชาติจำนวน 2 คน ใช้วิธีการซื้อยากินเองเมื่อมีอาการเจ็บป่วยที่ไม่รุนแรงและอีก 1 คน ไม่เคยเข้ารับการรักษาในสถานบริการสุขภาพแต่ใช้แนวทางการดูแลสุขภาพโดยการกินผัก ผลไม้

นอกจากนี้ เมื่อเกิดอาการป่วยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้สิทธิในการรักษาพยาบาล จำนวน 299 คน คิดเป็นร้อยละ 74.8 รองลงไรสิทธิในการรักษาพยาบาล จำนวน 101 คน หรือร้อยละ 25.3 ของกลุ่มประชากรตัวอย่าง

ทั้งนี้ จากข้อมูลที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ แยกแยะ แบ่งกลุ่มแรงงานข้ามชาติเป็น 2 กลุ่ม โดยที่ กลุ่มแรงงานข้ามชาติที่มีสิทธิรักษาพยาบาลโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายนั้น คือกลุ่มแรงงานข้าม

ชาติที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย และแรงงานข้ามชาติที่ไร้สิทธิรักษาพยาบาลนั้นเป็นกลุ่มแรงงานที่ทำงานโดยไม่ได้จดทะเบียนตามที่กฎหมายกำหนด

โดยที่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสิทธิการรักษาพยาบาลหรือแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย จำนวน 299 คน คิดเป็นร้อยละ 74.8 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลง ไร้สิทธิในการรักษาพยาบาลหรือแรงงานที่ทำงานโดยไม่ได้จดทะเบียนตามกฎหมาย จำนวน 101 คน หรือร้อยละ 25.3 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายส่วนใหญ่เมื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานบริการสุขภาพต่าง ๆ ไม่ได้รับการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายหรือไม่มี/จ่ายเองจำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 92.1 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้รับการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายจากนายจ้าง จำนวน 8 คน หรือร้อยละ 7.9 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมายส่วนใหญ่เมื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานบริการสุขภาพต่างๆ ไม่ได้รับการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายหรือไม่มี/จ่ายเอง จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 63.9 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ลำดับรองลงมาเมื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานบริการสุขภาพต่างๆ ได้รับการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายจากนายจ้าง จำนวน 108 คน หรือร้อยละ 36.1 จากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เลือก

ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแรงงานข้ามชาติ พบว่าในส่วนของ*สวัสดิการของสถานประกอบการในการดูแลเรื่องการรักษาพยาบาล*นั้น แรงงานข้ามชาติ จำนวน 9 คน เมื่อเจ็บป่วยนายจ้างจะดูแลโดยการพาไปสถานพยาบาล เช่น โรงพยาบาลปัตตานีและมีการจ่ายค่ารักษาให้ แรงงานข้ามชาติ จำนวน 2 คน มีการจ่ายค่ารักษาพยาบาลเองโดยใช้บัตรสวัสดิการ 30 บาท และอีก 2 คนไม่ได้รับการดูแลจากนายจ้างรวมทั้งการดูแลโดยวิธีการอื่น ๆ

สอดคล้องกับข้อมูลจากนายจ้างหรือผู้ประกอบการเกี่ยวกับรูปแบบ หรือ*สวัสดิการในการดูแลเรื่องสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติที่ตนดูแล* โดยที่ นายจ้างสถานประกอบการทั้ง 3 คน ได้มีการจัดทำบัตรประกันสุขภาพให้แก่ลูกจ้างที่เป็นแรงงานข้ามชาติทุกคน เนื่องจากแรงงานทุกคนเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมายมีการจัดเตรียมยาสามัญประจำบ้าน และมีการดูแลเมื่อเจ็บไข้โดยการพาไปรักษาที่คลินิก โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายการรักษา ไม่หักเงินค่าจ้าง โดยเฉพาะในกรณีผู้ประกอบการเรือประมงพาณิชย์ ทางสถานประกอบการมีบ้านให้ลูกจ้างพักโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย รวมทั้งการบริการจัดเตรียมข้าวสารอาหารแห้ง สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้ลูกจ้างที่เป็นแรงงานข้ามชาติ ในกรณีที่ลูกจ้างป่วยหนักอยู่บนเรือกลางทะเลจะมีการติดต่อเพื่อพาเข้าฝั่งเพื่อรักษา

รวมทั้งนายจ้างสถานประกอบการนวดแพทย์แผนไทย ที่เน้นการดูแลด้านสวัสดิการที่อยู่กันแบบญาติพี่น้องคนในครอบครัวเดียวกัน เช่น เมื่อเป็นช่วงเทศกาลงานบุญต่าง ๆ จะพาลูกจ้างไปทำบุญที่วัด วันหยุดจะพาไปซื้อของที่ตลาดหรือห้างสรรพสินค้า การดูแลเปรียบเสมือนลูก การซื้อข้าวสารเพื่อหุงข้าวรับประทานอาหารร่วมกันในช่วงเวลากลางวันและตอนเย็น มีการจัดวันหยุดสลับกันเพื่อให้ลูกจ้างมีวันพักผ่อนและมีเวลาส่วนตัวกับครอบครัว

โดยที่ผู้ประกอบการทั้ง 3 ราย กล่าวว่ารูปแบบการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ของสถานประกอบของตนในปัจจุบันมีความเหมาะสมและเพียงพอแล้ว แรงงานข้ามชาติมีความพึงพอใจ และการดูแลด้านสวัสดิการยังมีความครอบคลุมถึงสมาชิกในครอบครัวของแรงงานข้ามชาติเช่นภรรยา และลูก เมื่อทราบว่าคนในครอบครัวของแรงงานข้ามชาติป่วย นายจ้างจะพาไปหาหมอเพื่อรับการรักษา โดยจ่ายค่าพยาบาลให้ การดูแลลูกจ้างแรงงานข้ามชาติเปรียบเสมือนสมาชิกในครอบครัว

ด้านค่ารักษาพยาบาลกลุ่มตัวอย่างที่จัดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายส่วนใหญ่มีค่ารักษาพยาบาลอยู่ที่ต่ำกว่า 100 บาท จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมามีค่ารักษาพยาบาลอยู่ที่ 101 – 1,000 บาท จำนวน 25 คน หรือร้อยละ 24.7 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยที่น้อยที่สุดมีค่ารักษาพยาบาลอยู่ที่ 3,001 บาทขึ้นไป จำนวน 6 คน หรือร้อยละ 0.6 ของกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมด

โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่จัดทะเบียนตามกฎหมายส่วนใหญ่มีค่ารักษาพยาบาลอยู่ที่ต่ำกว่า 100 บาท จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 84.6 ของกลุ่มประชากรตัวอย่าง ลำดับต่อมามีค่ารักษาพยาบาลอยู่ที่ 101 – 1,000 บาท จำนวน 34 คน หรือร้อยละ 11.4 ของกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมด และน้อยที่สุดมีค่ารักษาพยาบาลอยู่ที่ 3,001 บาทขึ้นไป จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 0.8 ของกลุ่มประชากรตัวอย่าง

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาด้านค่ารักษาพยาบาลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม พบว่าไม่แตกต่างกัน คือมีค่ารักษาพยาบาลอยู่ที่ต่ำกว่า 100 บาท

ด้านการรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนหลักประกันสุขภาพของแรงงานข้ามชาตินั้น กลุ่มตัวอย่างที่จัดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายส่วนใหญ่ทราบข้อมูลดังกล่าว จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 81.2 จากประชากรกลุ่มตัวอย่าง ลำดับต่อมาไม่ทราบหรือไม่ว่ามีการขึ้นทะเบียนหลักประกันสุขภาพของแรงงานข้ามชาติจำนวน 19 คน หรือร้อยละ 18.8 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่จัดทะเบียนตามกฎหมายส่วนใหญ่ทราบว่ามีการขึ้นทะเบียนหลักประกันสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ จำนวน 246 คน หรือร้อยละ 82.3 จากประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ลำดับต่อมาไม่ทราบหรือไม่ว่ามีการขึ้นทะเบียนหลักประกันสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ จำนวน 53 คน หรือร้อยละ 17.7 จากกลุ่มประชากรตัวอย่าง โดยที่เมื่อเปรียบเทียบในเรื่องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนหลักประกันสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีการรับรู้ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ แรงงานข้ามชาติที่จัดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายรับรู้ข้อมูลร้อยละ 81.2 และที่ไม่จัดทะเบียนตามกฎหมายรับรู้ข้อมูลร้อยละ 82.3 ของกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมด

## ส่วนที่ 2 การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ด้านความคิดเห็นของการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านผู้ให้บริการแรงงานข้ามชาติกลุ่มที่จัดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย ( $\bar{x} = 3.91$ ) วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีในด้านผู้ให้บริการ เจ้าหน้าที่ให้ความใส่ใจในการบริการแก่ท่านทุกครั้ง, เจ้าหน้าที่มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ ในการบริการท่านทุกครั้ง ทั้งนี้ ความคิดเห็นของการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงาน



ข้ามชาติ ในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีในด้านผู้ให้บริการ ในเรื่องนี้อยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{x}=4.43$  และ  $\bar{x}=4.23$  ตามลำดับ)

ด้านความคิดเห็นของการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี **ด้านผู้ให้บริการแรงงานข้ามชาติกลุ่มที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมาย** ภาพรวมถือว่าในระดับมาก ( $\bar{x}=4.30$ ) วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีในด้านผู้ให้บริการเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ความใส่ใจในการบริการแก่ท่านทุกครั้ง, เจ้าหน้าที่มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ ในการบริการท่านทุกครั้ง, ในระดับที่มากที่สุด ( $\bar{x}=4.63, \bar{x}=4.39$  ตามลำดับ)

โดยที่ ความคิดเห็นต่อการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี **ด้านผู้ให้บริการแก่แรงงานข้ามชาติทั้งในส่วนของกลุ่มที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายและกลุ่มที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมาย** นั้นปรากฏข้อมูลที่ตรงกันในเรื่องปัจจัยสำคัญอันดับต้น ในการส่งเสริมการ อันส่งผลต่อเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี นั่นคือ เจ้าหน้าที่ให้ความใส่ใจในการบริการแก่แรงงานข้ามชาติทุกครั้ง

ทั้งนี้ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแรงงานข้ามชาติได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า **ด้านความรู้สึกต่อการเข้ารับบริการสุขภาพในสถานบริการสุขภาพ**แรงงานข้ามชาติได้ให้ข้อมูลในเรื่องนี้ จำนวน 9 คนรู้สึกพึงพอใจในการบริการ การพูดจาที่ดีของเจ้าหน้าที่ต่อแรงงานข้ามชาติ การมีอัธยาศัยดี และมีล่ามในการสื่อสาร และแรงงานข้ามชาติ จำนวน 4 คน รู้สึกไม่พึงพอใจต่อการบริการของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีกิริยาเมินเฉย พูดจาไม่ดี ตนเองไม่เข้าใจภาษาไทย และการรอลำดับการเรียกที่ใช้เวลานาน

นอกจากนี้ ในเรื่องปัจจัยด้านผู้ให้บริการ **การอธิบายเกี่ยวกับการใช้ยา และการให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพ**นั้น พบว่าแรงงานข้ามชาติ จำนวน 10 คน กล่าวว่าแพทย์ให้คำแนะนำทั้งในเรื่องการใช้ยาได้เข้าใจชัดเจนดี รวมทั้งแรงงานข้ามชาติ จำนวน 2 คน กล่าวว่าแพทย์ได้แนะนำในเรื่องการทานยา รวมทั้งการดูแลสุขภาพตนเอง โดยการดื่มนม กินยาบำรุง และแรงงานข้ามชาติ จำนวน 1 คน กล่าวว่าแพทย์ได้ให้คำแนะนำดี แต่ติดขัดในเรื่องการไม่เข้าใจภาษา

ในส่วนปัจจัยหรือสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้แรงงานข้ามชาติเข้าไปใช้ด้านบริการสุขภาพของสถานบริการด้านสุขภาพสามารถแยกเป็นปัจจัยและสาเหตุ ดังนี้

1. การสามารถใช้สิทธิบัตร 30 บาท ซึ่งแรงงานข้ามชาติ จำนวน 4 คน ให้ความคิดเห็นเรื่องนี้ว่า ปัจจัยสำคัญในการเข้ารับบริการด้านสุขภาพที่ประเทศไทยคือ การมีบัตร 30 บาท การได้รับบริการฟรี หรือการไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในราคาแพง การมีสิทธิเท่าเทียมกันในเรื่องการบริการด้านสุขภาพเสมือนเป็นคนในประเทศเดียวกัน

2. เจ้าหน้าที่ให้การบริการดี บริการด้วยความเต็มใจ โดยแรงงานข้ามชาติได้กล่าวถึงเหตุผลรวมทั้งปัจจัยในการเข้ารับบริการด้านสุขภาพในประเด็นนี้ จำนวน 1 คน

สอดคล้องกับรูปแบบการปฏิบัติในการบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติที่เจ้าหน้าที่ทั้ง 2 ท่านได้ให้ข้อมูลในเรื่องนี้ กล่าวคือ ขั้นตอนเมื่อมีแรงงานข้ามชาติเข้ามาใช้บริการด้านสุขภาพที่นี่ จะมีการเช็คสิทธิเป็นอันดับแรก หากมีบัตรประกันสุขภาพจะมีการบริการเช่นเดียวกับชาวไทย แต่หากไม่มี

บัตรก็ต้องจ่ายค่ารักษาตามราคาจริง และหากมีอาการเจ็บป่วยหนัก เช่น กรณีเป็นวัณโรคจะมีการส่งต่อไปที่โรงพยาบาลปัตตานีต่อไป

ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่แรงงานข้ามชาติที่มาใช้บริการที่นี่จะเป็นโรคเดียวกับชาวไทย เช่น ท้องเสีย ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อจากการทำงาน ไข้หวัด อุบัติเหตุจากการทะเลาะวิวาท การให้บริการด้านสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพจะเน้นการบริการที่เสมอภาคเท่าเทียมกันของคนทุกสัญชาติ ใช้หลักคุณธรรม จริยธรรมในการบริการ โดยที่ สัดส่วนสัญชาติแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาใช้บริการด้านสุขภาพในสถานบริการสุขภาพในโรงพยาบาลแห่งนี้ ได้แก่ ชาวพม่าและชาวกัมพูชา และมีชาวลาวบ้างเล็กน้อย

ในส่วนของการความคิดเห็น **แรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย**เกี่ยวกับการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี **ด้านนโยบายการบริหารขององค์กร สถานบริการสุขภาพ**พบว่าในภาพรวมอยู่ระดับมาก ( $\bar{X} = 3.98$ ) วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีในด้านนโยบายการบริหารขององค์กร สถานบริการสุขภาพ รายข้อปรากฏว่า การให้บริการสุขภาพระหว่างแรงงานข้ามชาติ กับคนไทย ไม่มีความแตกต่างกัน, สถานบริการด้านสุขภาพมีสื่อประเภทต่าง ๆ ที่สร้างความเข้าใจ และหนุนเสริมการให้บริการด้านสุขภาพเรื่องนี้อยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.29$  และ  $\bar{X} = 4.24$  ตามลำดับ)

ทั้งนี้ ความคิดเห็นของการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของ**แรงงานข้ามชาติที่ไม่ได้จดทะเบียนตามกฎหมาย** ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี **ด้านนโยบายการบริหารขององค์กร สถานบริการสุขภาพ** ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.27$ ) เมื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีในด้านนโยบายการบริหารขององค์กร สถานบริการสุขภาพรายข้อ พบว่า การให้บริการสุขภาพระหว่างแรงงานข้ามชาติกับคนไทยไม่มีความแตกต่างกัน และสถานบริการสุขภาพมีเจ้าหน้าที่เป็นล่ามสื่อสารในการซักสอบและอธิบายการรักษา, ในประเด็นเหล่านี้ว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.42$  และ  $\bar{X} = 4.30$  ตามลำดับ)

เช่นเดียวกับความคิดเห็นของ**แรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนตามกฎหมายและแรงงานข้ามชาติที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมาย** เกี่ยวกับการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี **ด้านนโยบายการบริหารขององค์กร สถานบริการสุขภาพ**ที่ให้ข้อมูลสอดคล้องตรงกันอย่างน้อยว่า “การให้บริการสุขภาพระหว่างแรงงานข้ามชาติกับคนไทยไม่มีความแตกต่างกัน”

สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สถานบริการด้านสุขภาพเกี่ยวกับนโยบายเรื่อง**การบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติของสถานบริการด้านสุขภาพ** ที่กล่าวว่า โรงพยาบาลฯ จะยึดหลักสิทธิเท่าเทียมกันของผู้มาใช้บริการซึ่งครอบคลุมในเรื่อง มาตรฐานการดูแลที่เท่าเทียมกันของแรงงานข้ามชาติกับชาวไทย ในเรื่องยา การบริการ การฝากท้อง การฉีดวัคซีนแก่เด็ก การกำหนดช่วงเวลาการให้บริการแก่แรงงานข้ามชาติ การลงพื้นที่สำรวจ ให้ข้อมูลความรู้แก่แรงงานข้ามในเขตพื้นที่บ้านพัก ชุมชนที่มีแรงงานข้ามชาติพักอาศัย เพื่อป้องกันการระบาดของโรคต่าง ๆ

โดยเฉพาะในส่วนของการบริหารกับการดูแลเพื่อสร้างการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาตินั้น การวางแผนนโยบาย การให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่และแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องรางวัลต่าง ๆ ที่ได้รับมาในการยืนยันด้านคุณภาพและความใส่ใจในการให้บริการ และการที่ตนเองเป็นคนในพื้นที่การได้ทำงานตรงนี้จึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการกลับมารับใช้พื้นที่สังคมบ้านเกิด

ในส่วนของการความคิดเห็นของการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านการบริการแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.82$ ) เมื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีในด้านการบริการแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย พบว่าสถานบริการสุขภาพเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น จุดบริการน้ำดื่ม ห้องน้ำอย่างเพียงพอ และสถานบริการมีป้าย หรือสัญลักษณ์แสดงจุดบริการอย่างเข้าใจ ในเรื่องนี้อยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.90, \bar{x} = 3.96$  และ  $\bar{x} = 3.67$  เป็นลำดับ)

โดยที่ ความคิดเห็นของการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมายในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านการบริการแรงงานข้ามชาติ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 4.21, 0.671$ ) พิจารณาจากระดับความคิดเห็นของการเข้าถึงด้านการบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีด้านการบริการ พบว่าบริการในการตรวจสอบสิทธิในการรักษา เพื่อสิทธิที่ประโยชน์ของท่าน, สถานบริการสุขภาพจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น จุดบริการน้ำดื่ม ห้องน้ำอย่างเพียงพอในเรื่องนี้อยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{x} = 4.24$  และ  $\bar{x} = 4.21$  ตามลำดับ)

สอดคล้องกับการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับประเด็นนี้ในส่วนของการได้รับการบริการเมื่อเข้ารับบริการในสถานบริการสุขภาพซึ่งครอบคลุมในเรื่องการบริการของเจ้าหน้าที่ การให้การรักษารักษาของแพทย์หรือพยาบาล การให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพ และความรู้จักต่อการเข้ารับบริการสุขภาพในสถานบริการสุขภาพโดยที่แรงงานข้ามชาติได้ให้ข้อมูลในเรื่องนี้ว่าการบริการของเจ้าหน้าที่ การให้การรักษา และการวินิจฉัยโรค อธิบายอาการของแพทย์หรือพยาบาลเมื่อเข้ารับการรักษาในสถานบริการด้านสุขภาพแรงงานข้ามชาติ จำนวน 10 คน กล่าวว่า แพทย์และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้บริการดีแต่อาจมีช่วงเวลาในการรอคิวนานเนื่องจากมีผู้ป่วยจำนวนมาก ขณะที่แรงงานข้ามชาติจำนวน 2 คน มีความพึงพอใจต่อการบริการของเจ้าหน้าที่ แต่มีข้อสังเกตในเรื่องการบริการว่าเจ้าหน้าที่จะให้การบริการที่ดีแก่ผู้ที่จ่ายเงินมากกว่าคนที่มีบัตรประกันสุขภาพหรือบัตรสวัสดิการ 30 บาท และเสนอให้มีลามาเปลี่ยนในช่วงการเข้ารับการรักษา เนื่องจากสื่อสารไม่เข้าใจ

โดยที่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ได้ให้ข้อมูลด้านการบริการว่าด้านความรู้เกี่ยวกับสิทธิของแรงงานข้ามชาติในการบริการด้านสุขภาพของเจ้าหน้าที่ ผู้บริหารสถานบริการสุขภาพไม่ได้เข้ารับการอบรมโดยตรงแต่จะส่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่ดูแลรับผิดชอบงานดูแลสุขภาพแรงงานข้ามชาติโดยตรงไปเข้ารับการอบรม และกลับมาสรุปผลที่ได้จากการอบรมและรายงานผลการอบรมในที่ประชุมของหน่วยงาน เพื่อนำไปสู่การวางแผนและปฏิบัติต่อไป

นอกจากนี้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบานา ยังเน้นรูปแบบการทำงานเชิงรุก โดยเฉพาะในพื้นที่โรคระบาด เช่น ช่วงที่เกิดโรคไข้เลือดออก ท้องร่วง การแบ่งโซนพื้นที่รับผิดชอบ



ให้แก่เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่าย โดยแบ่งเป็นโซนพื้นที่ มีรถเคลื่อนที่และเจ้าหน้าที่ร่วมลงพื้นที่ ทั้งนี้ พบว่า การกำหนดวันและช่วงเวลาในการให้แรงงานข้ามชาติเข้ามาใช้บริการที่โรงพยาบาล การมีมาตรารัดกุม และความเต็มใจในการให้บริการและข้อมูลของเจ้าหน้าที่ การมีล่ามแปลภาษาเมื่อมีแรงงานข้ามชาติ มาใช้บริการ เคยมีการจัดทำแผ่นซีดีให้ความรู้เกี่ยวกับการรณรงค์ป้องกันโรคเป็นภาษาต่าง ๆ ของ แรงงานข้ามชาติ เช่น ภาษาพม่า ภาษาเขมรหรือกัมพูชา ภาษาลาว แต่ปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนใช้ล่าม อาสาสมัครในการช่วยแปลและติดตามคนไข้ที่เป็นแรงงานข้ามชาติแทน

ทั้งนี้ ในอดีตโรงพยาบาลฯ จะมีล่ามอาสาสมัครโดยการสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ แต่ในปัจจุบันหน่วยงานดังกล่าวได้มีการยุติบทบาทลง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านนาจางได้ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบโดยการให้อาสาสมัครจากแรงงานข้ามชาติรับหน้าที่อาสาเป็นล่ามให้แก่เจ้าหน้าที่ โดยในอนาคตผู้บริหารได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพล่ามอาสาสมัครต่างชาติให้เป็น อสม.หรือ อาสาสมัครสาธารณสุขที่ดูแลให้บริการด้านสุขภาพหรือเป็นล่ามแก่แรงงานข้ามชาติ รวมทั้งการพัฒนา ศักยภาพของเจ้าหน้าที่ประจำโรงพยาบาลในการเข้าร่วมอบรมด้านภาษาที่จำเป็นสำหรับการให้บริการ

นอกจากนี้ โรงพยาบาลมีการแบ่งเขตพื้นที่ให้ อสม.หรืออาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนได้ร่วม ดูแลสถานการณ์ด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติและส่งต่อข้อมูลให้แก่โรงพยาบาลเพื่อเฝ้าระวัง ติดตามปัญหาด้านสุขภาพ นอกจากนี้มีการจัดทำระบบข้อมูล สถิติเบื้องต้นเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ

ในประเด็นความคิดเห็นของการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีในด้านผู้ใช้บริการของแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.74$ ) เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของการเข้าถึงบริการสุขภาพ ของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีในด้านผู้ใช้บริการรายข้อ พบว่าแรงงานข้าม ชาติมีความรู้ด้านการดูแลสุขภาพของตนเอง รวมทั้งสะดวกในการรับบริการนอกเวลาราชการ ในเรื่อง นี้ว่าอยู่ในระดับดี ( $\bar{x} = 3.96$ ,  $\bar{x} = 3.83$ ตามลำดับ)

ทั้งนี้ ในส่วนของความคิดเห็นของการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ใน พื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีในด้านผู้ใช้บริการไม่จดทะเบียนตามกฎหมาย พบว่า โดยรวมอยู่ที่ ระดับมากที่สุด ( $\bar{x} = 4.21$ ) วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงาน ข้ามชาติ ในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ในด้านผู้ใช้บริการรายข้อในด้านผู้ใช้บริการพบว่า ระยะเวลาในการเดินทางจากบ้านถึงสถานบริการสุขภาพ ใช้เวลาเดินทางภายใน 15 นาทีและค่า รักษาพยาบาลมีความเหมาะสมกับการรักษาพยาบาล, ท่านสามารถมารับบริการในเวลาราชการ (08.30 – 15.30 น.) เท่านั้น, อาชีพของท่านมีความสะดวกในการเดินทางมารับการบริการสุขภาพในเรื่องนี้อยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{x} = 4.23$  และ  $\bar{x} = 4.22$  ตามลำดับ)



โดยที่ ข้อมูลเชิงคุณภาพในเรื่องนี้ พบว่าในเรื่อง*การเดินทาง*เพื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลของ*แรงงานข้ามชาตินั้น* มีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ เดินทางไปคนเดียว จำนวน 8 คน เนื่องจากสะดวก ญาติและสามีติดงาน เพื่อน ๆ ทำงาน และตนเองสามารถสื่อสารภาษาไทยได้โดยเดินทางไปด้วยรถจักรยานยนต์รับจ้างซึ่งถือเป็นวิธีการที่แรงงานข้ามชาติใช้มากที่สุด

**ปัญหาและอุปสรรคการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี**

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีพบว่า ปัญหาและอุปสรรค การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี สรุปผลดังต่อไปนี้

ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ในส่วนของแรงงานข้ามชาติที่*จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย*ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.94$ ) วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีในประเด็นมีรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่มักไม่สนใจในการเข้ารับบริการของท่านและสถานที่สถานบริการสุขภาพ มีความห่างไกลจากบ้านท่านในเรื่องนี้ว่าอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 4.14$ ,  $\bar{x} = 4.10$  ตามลำดับ)

ในส่วนของความคิดเห็นปัญหา และอุปสรรคอันส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี *แรงงานข้ามชาติที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมาย* แสดงความคิดเห็นต่อปัญหา และอุปสรรค อันส่งผลในการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.97$ )

เมื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของปัญหา และอุปสรรคอันส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีในเรื่องนี้รายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่มักไม่สนใจในการเข้ารับบริการของท่าน และเจ้าหน้าที่ไม่เปิดโอกาสให้ซักถาม หรือตอบคำถามของท่านในเรื่องนี้ว่าอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 4.12$ ,  $\bar{x} = 4.03$  ตามลำดับ)ซึ่งความคิดเห็นในประเด็นนี้สอดคล้องกันทั้งในส่วนของแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายและแรงงานข้ามชาติที่ไม่ได้จดทะเบียนตามกฎหมาย

โดยที่ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาจาก*ข้อมูลเชิงคุณภาพของแรงงานข้ามชาตินั้น* มีหลายสาเหตุด้วยกัน ได้แก่ แรงงานข้ามชาติมีรายได้น้อย และค่าใช้จ่ายรักษามีราคาสูง การไม่มีบัตรประกันสุขภาพหรือบัตร 30 บาท และการเดินทางที่มีระยะทางไกลต้องใช้เวลาและงบประมาณ เป็นปัญหาสำคัญอันดับแรกในการเข้าถึงการบริการในสถานบริการสุขภาพ ซึ่งแรงงานข้ามชาติได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำนวน 10 คน

ทั้งนี้ ผลการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์นายจ้างสถานประกอบการทั้ง 3 คน ปรากฏข้อมูลด้านปัญหา อุปสรรคการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ดังต่อไปนี้

1. การออกกฎหมายที่เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติมีความละเอียด ซับซ้อน ปลีกย่อยมากมายเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติซึ่งบางเรื่องปฏิบัติได้ยากโดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติตาม MOU แต่ในเชิงการหนุนเสริมจากรัฐไม่ได้เข้ามาช่วยดูแลในเรื่องนี้
2. หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องที่ดูแลเกี่ยวกับเรื่องแรงงานข้ามชาติขาดการประสานงานส่งต่อข้อมูล
3. หน่วยงานรัฐไม่เข้าใจระบบการประมงดังจะเห็นได้จากผู้มีอำนาจที่มีหน้าที่ในการรับผิดชอบดูแลในเรื่องนี้ไม่มีประสบการณ์ ความรู้โดยตรง ไม่เคยลงมาสัมผัสสภาพการทำงานจริงของคนในพื้นที่ แต่มีการออกกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการทำงานที่เป็นจริง
4. ขั้นตอน รายละเอียดที่มากมายในการรับแรงงานข้ามชาติมาเป็นลูกจ้าง
5. การออกกฎหมายที่ไม่คำนึงถึงความคล่องตัวและการปฏิบัติได้จริงของนายจ้างในเรื่องครอบคลุมทั้งในเรื่องการจ่ายเงินเดือนแรงงานข้ามชาติ
6. เจ้าหน้าที่รัฐไม่มีความรู้ และศักยภาพที่จะปฏิบัติหรือทำงานด้านการให้ข้อมูล ความช่วยเหลือแก่การประกอบกิจการประมงและการดูแลในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ
7. กฎหมายบางอย่างที่ไม่ให้สิทธิแรงงานข้ามชาติมีสิทธิในการนวดแพทย์แผนไทยเนื่องจากสงวนสำหรับชาวไทยเท่านั้น ส่งผลกระทบในการให้สิทธิดูแลเพื่อการให้บริการด้านสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติโดยตรง
8. ระบบราชการที่ต้องดำเนินการโดยต้องมีค่าใช้จ่ายพิเศษจึงจะช่วยให้ขั้นตอนรวดเร็วขึ้นส่งผลให้การดำเนินการเพื่อการดูแลแรงงานข้ามชาติใช้เวลาและขั้นตอนยุ่งยากมากยิ่งขึ้น
9. ช่วงเวลาในการประทับตราพาสปอร์ตที่สั้น ทำให้แรงงานข้ามชาติต้องใช้เวลาเดินทางมาก และสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและบางช่วงเวลาตรงกับภาระนัดตรวจสุขภาพ

โดยที่ สรุปผลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สถานบริการสุขภาพได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องโดย ได้แก่

1. ประเด็นปัญหาเรื่องงบประมาณสำหรับการหนุนเสริมจากรัฐสำหรับแรงงานข้ามชาติเนื่องจากงบประมาณที่ใช้ในการให้บริการสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติใช้ส่วนเดียวกับงบประมาณที่อุดหนุนดูแลด้านการบริการสุขภาพของคนไทย ทำให้ในบางช่วงหากมีแรงงานข้ามชาติมาใช้บริการมาก หน่วยงานจำเป็นที่จะต้องบริหารจัดการงบประมาณเพื่อเฉลี่ยในส่วนของการให้บริการแก่ชาวไทยในพื้นที่ด้วย ทำให้เกิดความยากลำบากในการวางแผนด้านงบประมาณ
2. กรณีแรงงานข้ามชาติที่มีเชื้อซ้ำซ้อน หรือมีการปลอมชื่อพบว่า แรงงานข้ามชาติบางคนมีชื่อที่ซ้ำซ้อนและไม่สามารถพิสูจน์ตัวเองได้ โดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและไร้บัตร ทำให้กรณีการตรวจสอบรายชื่อเพื่อติดตามอาการ หรือการป้องกันการระบาดของโรคทำได้ยากและเสี่ยงต่อการแพร่ระบาด
3. แรงงานข้ามชาติที่มีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่งมักเป็นอุปสรรคในการติดตามอาการของโรคและควบคุมโรคในกรณีที่เป็นโรคระบาดร้ายแรง

4. แรงงานข้ามชาติไม่มีเอกสารที่เกี่ยวข้องในการแสดงตัวตน ไม่มีเงินรักษากรณีมีปัญหาด้านสุขภาพ ส่วนใหญ่มักเกิดในกรณีที่นายจ้างเก็บเอกสารการเดินทางหรือพาสปอร์ตบัตรประกันสุขภาพ เพื่อป้องกันการหลบหนี

5. การขาดแคลนล่ามด้านภาษาในการสื่อสาร แปลภาษาแก่ผู้ใช้บริการที่เป็นแรงงานข้ามชาติ

6. เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ แต่ไม่สามารถเปิดรับเพิ่มได้ เนื่องจากไม่มีอัตราและงบประมาณในการดำเนินการ

7. ชาวไทยยังมีทัศนคติทางลบต่อแรงงานข้ามชาติเกี่ยวกับเรื่องการเป็นผู้แพร่เชื้อโรคระบาดที่ได้หายไปจากประเทศไทย

8. นายจ้างปกปิดข้อมูลการเจ็บป่วยของแรงงานในกรณีที่นายจ้างรับแรงงานข้ามชาติที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมายมาปฏิบัติงาน ทำให้โรงพยาบาลไม่ทราบข้อมูลตามความเป็นจริง

**แนวทางการพัฒนาการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี**

สำหรับแนวทางการพัฒนาเพื่อให้แรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้นั้นจะครอบคลุมในเรื่องมาตรการหรือนโยบายของรัฐบาลไทยต่อการเข้าถึงการบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

#### **ข้อเสนอแนะและแนวทางจากแรงงานข้ามชาติ**

ประเด็นที่ 1 ควรมีนโยบายให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ลงพื้นที่เพื่อสำรวจปัญหาด้านสุขภาพโดยมีให้บริการย้งที่พักรของแรงงานข้ามชาติ การพัฒนาบริการรูปแบบของเจ้าหน้าที่ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหา

ประเด็นที่ 2 การจัดตั้งศูนย์ชาวต่างชาติ และมีล่ามในการแปลภาษาเพื่อสร้างความสะดวกในการรักษา และส่งเสริมการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพ

ประเด็นที่ 3 รัฐไทยควรมีมาตรการในการให้ความช่วยเหลือแก่แรงงานข้ามชาติที่ไร้บัตรประกันสุขภาพ โดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมาย

ประเด็นที่ 4 การให้สิทธิที่เท่าเทียมกันในการบริการด้านสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติซึ่งครอบคลุมในเรื่องการให้บริการที่ดี

### ข้อเสนอแนะและแนวทางจากผู้ประกอบการ หรือนายจ้างสถานประกอบการ

1. เสนอให้รัฐมีการดำเนินการระบบจัดทำพาสปอร์ต กล่าวคือ หากมีแรงงานข้ามชาติสนใจที่จะทำงานกับสถานประกอบการใด ให้แรงงานเหล่านั้นสามารถทำพาสปอร์ตที่ปลายทางได้ โดยนายจ้างอาจเป็นผู้ช่วยดำเนินการเรื่องนี้ ซึ่งจะสามารถช่วยเรื่องแรงงานในเรื่องการทำบัตรประกันสุขภาพได้
2. ให้รัฐมีการคัดเลือกผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลกิจการการประมง ควรคัดเลือกผู้ที่มีประสบการณ์ ความรู้เรื่องนี้โดยตรง และอยากให้มาทำงานในพื้นที่ตามสภาพความเป็นจริง
3. ต้องการให้รัฐบาลมีความชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนโยบายของการประมงและการรับแรงงานข้ามชาติทำงาน เนื่องจากบางเรื่องประกาศใช้ แต่เจ้าหน้าที่รัฐไม่มีความรู้ และศักยภาพที่จะปฏิบัติหรือทำงานด้านการให้ข้อมูล ความช่วยเหลือแก่การประกอบกิจการประมงและการดูแลในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ

### ข้อเสนอแนะและแนวทางจาก ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่สถานบริการด้านสุขภาพ

1. รัฐควรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อให้บริการแก่แรงงานข้ามชาติ และในกรณีแรงงานข้ามชาติที่ไร้บัตรประกันสุขภาพ และไม่มีเงินสำหรับรักษา
2. รัฐควรมีการหนุนเสริมในด้านคนหรืองบประมาณในการจ้างล่ามในการแปลภาษา เพื่อให้การบริการแก่แรงงานข้ามชาติ โดยที่โรงพยาบาลได้มีการวางแผนเพื่อพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขข้ามชาติเพื่อทำหน้าที่นี้ในอนาคต รวมทั้งการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมภาษาที่จำเป็นสำหรับการให้บริการแก่แรงงานข้ามชาติ ทั้งนี้ หากมีความเป็นไปได้ โรงพยาบาลประสงค์ที่จะให้มูลนิธิหรือองค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้ามาหนุนและทำงานกับแรงงานข้ามชาติด้วย
4. การปรับภาพลักษณ์ของโรงพยาบาลเพื่อให้เป็นโรงพยาบาลให้มีการบริการที่ดีเยี่ยม มีสถานที่และบรรยากาศที่งดงาม สร้างความสุขกาย สุขใจแก่ผู้มาใช้บริการ
5. การปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริการที่ไม่ตอบโจทย์เชิงรุกซึ่งควรปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และปัญหาด้านการบริการสุขภาพ โดยเฉพาะในกรณีการเกิดโรคระบาด เพื่อให้สามารถควบคุมโรคหรือสถานการณ์ได้ทันทั่วทั้ง
6. รัฐควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้บริการสุขภาพแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะเรื่องยา วัคซีนสำหรับหญิงตั้งครรภ์



## อภิปรายผล

ในการศึกษาเรื่องการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี นั้นได้แบ่งประเด็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดการวิจัย และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มีการวิเคราะห์ตามปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้ให้บริการ ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารขององค์กรสถานบริการสุขภาพ ปัจจัยด้านการบริการและปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ

พบว่า ในด้านผู้ให้บริการแรงงานข้ามชาติกลุ่มที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย โดยรวมอยู่ในระดับ ( $\bar{x} = 3.91$ ) โดยที่ ประเด็นเรื่องเจ้าหน้าที่ให้ความใส่ใจในการบริการแก่ท่านทุกครั้งอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{x} = 4.43$ ) ด้านผู้ให้บริการแรงงานข้ามชาติกลุ่มที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 4.30$ ) และเจ้าหน้าที่ให้ความใส่ใจในการบริการแก่ท่านทุกครั้ง จัดว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{x} = 4.63$ )

ทั้งนี้ ในด้านผู้ให้บริการแก่แรงงานข้ามชาติทั้งในส่วนของกลุ่มที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย และกลุ่มที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมาย นั้น ปรากฏข้อมูลที่ตรงกันในเรื่องปัจจัยสำคัญอันดับต้น ในการส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี นั้นคือ เจ้าหน้าที่ให้ความใส่ใจในการบริการแก่แรงงานข้ามชาติทุกครั้ง

สอดคล้องกับแนวคิดและการศึกษาในเรื่องการเข้าถึงระบบบริการด้านสุขภาพ ของ สมศักดิ์ ชุณหรัศม์ (2552) ที่กล่าวถึง ระบบการบริการสุขภาพที่ครอบคลุมถึงเรื่องบริการสุขภาพที่สร้างเสริมสุขภาพ รวมถึงการป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ ทั้งการบริการที่จัดโดยบุคลากรทางด้านสุขภาพ (professional care) และที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว และชุมชน (non-professional care) และ Frederick A. Day, 1977 (อ้างถึงใน พชรินทร์ สุริยะ, 2544, น. 44 - 45) ได้ทำการศึกษาถึงแบบแผนการเข้าถึงการบริการสาธารณสุขของไทย และได้เสนอแบบจำลองเกี่ยวกับการเลือกใช้บริการสาธารณสุขโดยอธิบายการเลือกใช้บริการสาธารณสุขชนิดใดก็ตามขึ้นอยู่กับปัจจัย 1 ใน 3 ได้แก่ ลักษณะของสถานบริการ คือ คุณภาพของการให้บริการและชื่อเสียง, เครื่องมือหรือวิธีการรักษาพยาบาล, ความเป็นกันเองกับประชาชน

ซึ่งเมื่อพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีด้านผู้ให้บริการนั้น ข้อค้นพบดังกล่าวสามารถตอบคำถามวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบและแนวทางการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ในส่วนสถานบริการด้านสุขภาพทุกแห่งที่ควรให้ความสำคัญแก่การพัฒนาเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่องในฐานะผู้ให้บริการที่ดีอย่างต่อเนื่อง อันเป็นปัจจัยสำคัญอันดับต้นในการสร้างการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติในพื้นที่

ในส่วนของปัจจัยด้านนโยบายการบริหารขององค์กร สถานบริการสุขภาพแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย เกี่ยวกับการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีนั้น โดยรวมอยู่ระดับมาก ( $\bar{x} = 3.98$ ) โดยที่การให้บริการสุขภาพระหว่างแรงงานข้ามชาติกับคนไทยไม่มีความแตกต่างกันอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{x} = 4.29$ )

โดยที่ แรงงานข้ามชาติที่ไม่ได้จดทะเบียนตามกฎหมาย ในด้านนโยบายการบริหารขององค์กร สถานบริการสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{x} = 4.27$ ) พบว่า การให้บริการสุขภาพระหว่างแรงงานข้ามชาติกับคนไทยไม่มีความแตกต่างกันระดับมากที่สุด ( $\bar{x} = 4.42$ )

ทั้งนี้ ความคิดเห็นแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายและแรงงานข้ามชาติที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมาย ในด้านนโยบายการบริหารขององค์กร สถานบริการสุขภาพ มีข้อมูลสอดคล้องตรงกันในประเด็นนี้ โดยที่ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน กับรูปแบบ แนวทางการปฏิบัติ และนโยบายในการดูแลสุขภาพและการให้บริการด้านสุขภาพ ของ อมรภรณ์ จรจันทร์ (2550) ศึกษาการเข้าถึงด้านสุขภาพในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า สำหรับแรงงานต่างด้าว กรณีศึกษา : อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ลักษณะการเข้าถึงบริการสุขภาพ กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าถึงบริการด้านการบริหารองค์กรมากที่สุด ในด้านการบริหารสถานพยาบาล ในประเด็นของการบริการสุขภาพระหว่างแรงงานต่างด้าวและคนไทยที่ไม่แตกต่างกัน

และผลการศึกษาของ ชะวัชชัย ภาติณฐ์ (2548, น. 33) ความเสมอภาคและการเลือกปฏิบัติ (Equality and Discrimination) ที่กล่าวว่า เกณฑ์สำหรับการวัดเกี่ยวกับหมู่ชนใดว่ามีการละเมิดหรือเคารพสิทธิมนุษยชนนั้น ได้แก่ การที่สังคมนั้นมีแนวทาง การปฏิบัติที่มีการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ โดยที่ ตัวชี้วัดอย่างหนึ่งในเรื่องนี้ก็คือ ความเสมอภาค มีการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยที่ในประเด็นปัจจัยด้านนโยบายการบริหารขององค์กร สถานบริการสุขภาพ เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ทั้งนี้ ในประเด็นนโยบายการบริหารขององค์กร สถานบริการสุขภาพ การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนหลักประกันสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ กลุ่มตัวอย่างที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายทราบข้อมูลดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 81.2 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมายส่วนใหญ่ทราบว่ามีการขึ้นทะเบียนหลักประกันสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ คิดเป็นร้อยละ 82.3 ซึ่งนับว่า ในเชิงนโยบายการบริหารองค์กรของสถานบริการสุขภาพในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มีช่องทาง เครื่องมือและเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่สามารถสร้างการรับรู้เพื่อการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพด้านข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับที่น่าสนใจ

ในส่วนของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านการบริการแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.82$ ) ซึ่งสถานบริการสุขภาพมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น บริการจุดน้ำดื่ม จำนวนห้องน้ำที่เพียงพอ ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.90$ )

โดยที่ **แรงงานข้ามชาติที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมาย**ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านการบริการแรงงานข้ามชาติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 4.21, 0.671$ ) ในเรื่องบริการในการตรวจสอบสิทธิในการรักษาเพื่อสิทธิที่ประโยชน์ของแรงงานข้ามชาติ ในระดับมากที่สุด ( $\bar{x} = 4.24$ )

ทั้งนี้ ผลการศึกษาภาคสนามมีความสอดคล้องในเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับงานศึกษาด้านเอกสารแนวคิดตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 เรื่องรูปแบบระบบการบริการด้านสุขภาพแก่แรงงานและแรงงานข้ามชาติ ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้ความหมายคำว่า สุขภาพ ดังนี้ "สุขภาพ" หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์อันเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม รวมทั้งจิตวิญญาณ

เนื้อหาสำคัญของพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 สามารถสรุปเนื้อหาสาระสำคัญในบางประเด็น ดังต่อไปนี้

1. สิทธิของประชาชนในการได้รับบริการสาธารณสุข ระบุในมาตรา 13 มาตรา 14 และมาตรา 19 สามารถสรุปเนื้อหาได้ดังนี้ ประชาชนมีสิทธิได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน ในการได้รับการบริการขั้นพื้นฐานจากรัฐ อย่างทั่วถึงโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

2. การรับข้อมูลข่าวสารทางด้านสุขภาพของประชาชน ระบุใน มาตรา 10 มาตรา 17 มาตรา 18 และมาตรา 20 สรุปเนื้อหา ดังนี้ เปิดโอกาสแก่ประชาชนได้ทราบข้อมูลด้านสุขภาพ รวมถึงภาครัฐจะต้องสนับสนุน ให้ประชาชนได้รับข่าวสาร ด้านสุขภาพผ่านสื่อต่าง ๆ โดยไม่ปิดบังข้อมูลเช่นกัน ซึ่งจะ ทำให้ประชาชน ได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นความจริง โดยเฉพาะในส่วนที่มีเกี่ยวข้องกับสุขภาพของประชาชน และ Parasuraman, Ziethaml and Berry, 1988 (อ้างถึงใน สมคิด สีสวัสดิ์, 2546, น.45) กล่าวว่า การเข้าถึงบริการสุขภาพ หมายถึง การทำให้ผู้รับบริการเข้าถึงการบริการได้อย่างง่าย รวมทั้ง ได้รับความสะดวกเมื่อมารับบริการ ทั้งนี้ แนวทางการเข้าถึงบริการประกอบด้วยผู้รับ บริการเข้าใช้ หรือได้รับความสะดวกกระเปาะขั้นตอนที่ไม่ควรมีมากมายและซับซ้อน เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี **ด้านผู้ใช้บริการแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย** โดยรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.74$ ) แรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนตามกฎหมายมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองและสะดวกใช้บริการนอกเวลาราชการในระดับดี ( $\bar{x} = 3.96$ )

ในส่วนของ**แรงงานข้ามชาติที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมาย**โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{x} = 4.21$ ) พบว่าระยะเวลาในการเดินทางจากบ้านถึงสถานบริการสุขภาพ ใช้เวลาเดินทางภายใน 15 นาทีและค่ารักษาพยาบาลมีความเหมาะสมกับการรักษาพยาบาลในระดับมากที่สุด( $\bar{x} = 4.23$ )

ทั้งนี้ **ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ**ในการศึกษาเรื่องการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มีความสอดคล้องกับ**แนวคิดเรื่องการเข้าถึงระบบการบริการด้านสุขภาพ**โดยที่ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO], 2003 อ้างใน บัวลักษณ์ จันทร และคณะ, 2549) เสนอแนะแนวทางการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพว่า คือ การบริการดูแลให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ ได้แก่ 1) ด้านภูมิศาสตร์ (geographical) โดยเชื่อมโยงในเรื่องระยะทาง ระยะเวลาเดินทางค่าเฉลี่ยการ

เดินทางที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการใช้บริการสุขภาพ 2) ด้านการเงิน (financial) หมายถึง การสามารถชำระค่าใช้จ่ายจากการใช้บริการสุขภาพ

นอกจากนี้การศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ปรากฏผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดการเข้าถึงระบบบริการด้านสุขภาพที่น่าเสนอในข้างต้นในประเด็น ดังต่อไปนี้

1) ด้านภูมิศาสตร์ (geographical) พิจารณาถึงระยะทาง ระยะเวลาเดินทาง ค่าเฉลี่ยการเดินทางที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการใช้บริการสุขภาพ ผลการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ พบว่า แรงงานข้ามชาติผู้ใช้บริการในสถานบริการสุขภาพในพื้นที่ส่วนใหญ่ ไม่มีอุปสรรครี้อยเวลา เนื่องจากสามารถบริหารจัดการ เลือกวันเวลาในการเข้ารับบริการสุขภาพได้ ทั้งนี้ พบว่าจะมีแรงงานข้ามชาติส่วนหนึ่งที่ยินยอมเดินทางข้ามพื้นที่ที่ตนทำงานอยู่ และจ่ายค่าเดินทางจำนวนเพิ่มขึ้นจากปกติ เพื่อเข้ามารับการรักษาในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบานา เนื่องจากคั่นชินและประทับใจในการบริการของเจ้าหน้าที่ซึ่งสิ่งนี้เป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่งของปัจจัยด้านการบริการที่ผู้ให้บริการพัฒนารูปแบบและใส่ใจในการให้บริการจนสามารถสร้างความประทับใจและการเข้าถึงแก่ผู้ใช้บริการ

2) ด้านการเงิน (financial) หมายถึง การสามารถชำระค่าใช้จ่ายจากการใช้บริการสุขภาพ ผลการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ พบว่า ปัจจัยด้านการเงินหรือค่าใช้จ่ายในการใช้บริการด้านสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ เนื่องจาก หากแรงงานข้ามชาติมีนายจ้างดี จะได้รับสวัสดิการและมีการดูแลที่ดีเมื่อมีการเจ็บป่วย รวมทั้งการจัดทำบัตรประกันสุขภาพให้ ทั้งนี้ แรงงานข้ามชาติที่ใช้บัตรประกันสุขภาพเพื่อใช้บริการสถานสุขภาพด้วยตนเอง ได้สะท้อนในเรื่องการได้รับการบริการและการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่สถานบริการบางแห่งที่แตกต่างจากผู้ใช้เงินจ่ายค่ารักษาพยาบาล ซึ่งส่วนนี้เป็นสิ่งที่ผู้บริหารระดับนโยบายควรรับไปพิจารณาเพื่อสร้างมาตรฐานการบริการที่เท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ **ปัจจัยด้านผู้ใช้บริการ** ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเรื่องการดูแลสุขภาพ ค่ารักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วยของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีนั้น พบว่าเมื่อแรงงานข้ามชาติเมื่อป่วยหรือมีปัญหาด้านสุขภาพกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะรักษากับแพทย์ ในสถานพยาบาลของรัฐ (เช่น สถานีอนามัยหรือโรงพยาบาล) คิดเป็นร้อยละ 80.75

ทั้งนี้ **กลุ่มตัวอย่างที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายส่วนใหญ่**เมื่อเข้ารับรักษาพยาบาลในสถานบริการสุขภาพต่าง ๆ ไม่ได้รับการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายหรือไม่มี/จ่ายเอง คิดเป็นร้อยละ 92.1 และได้รับการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายจากนายจ้าง คิดเป็นร้อยละ 7.9 ของกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมด

ในส่วนของ**กลุ่มตัวอย่างที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมายส่วนใหญ่**เมื่อเข้ารับรักษาพยาบาลในสถานบริการสุขภาพต่างๆ ไม่ได้รับการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายหรือไม่มี /จ่ายเอง คิดเป็นร้อยละ 63.9



การศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี **ด้านปัญหาและอุปสรรค ในการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี** แรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.94$ ) พบว่า เจ้าหน้าที่มักไม่สนใจในการเข้ารับบริการในระดับมาก ( $\bar{x} = 4.14$ ) สอดคล้องกับ **แรงงานข้ามชาติที่ไม่จดทะเบียนตามกฎหมาย** เกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = 3.97$ ) โดยที่เจ้าหน้าที่มักไม่สนใจในการเข้ารับบริการ ( $\bar{x} = 4.12$ )

ในส่วนของ**ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสุขภาพแรงงานข้ามชาตินั้น** สอดคล้องกับการศึกษาของ สมพงษ์ สระแก้ว (2551) พบว่า การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ยังคงมี ปัญหา แม้ว่าแรงงานข้ามชาติมีบัตรและสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพ การรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลของรัฐ แต่ปัญหาที่พบว่า หากโรงพยาบาลใดที่มีผู้ปฏิบัติให้การรักษายาบาลมีทัศนคติเชิงลบต่อแรงงาน อยู่แล้วจะถูกเลือกปฏิบัติไม่ได้รับการปฏิบัติที่ดีเท่าที่ควร

โดยที่ อมราภรณ์ จรจันทร์ (2550) ศึกษาการเข้าถึงด้านสุขภาพในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าสำหรับแรงงานต่างด้าว กรณีศึกษา : อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย กล่าวว่า อุปสรรคในการเข้าถึงบริการสุขภาพมากที่สุด พบว่าด้านผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะประเด็นเจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยหน้าตาที่บึ้งเสมอ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ในประเด็นเจ้าหน้าที่มักไม่สนใจต่อการเข้ารับเข้ารับบริการของแรงงานข้ามชาติ ซึ่งขอบเขตด้านพื้นที่ หรือภูมิภาคต่าง ๆ ล้วนประสบปัญหาดังกล่าวที่คล้ายคลึงกัน

ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาเพื่อให้แรงงานข้ามชาติ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้นั้น จะครอบคลุมในเรื่องมาตรการหรือนโยบายของรัฐบาลไทยต่อการเข้าถึงการบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

ร่างแนวทางการพัฒนาการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี  
ภายใต้ข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย

| แนวทางการพัฒนาการเข้าถึงบริการบริการด้านสุขภาพ<br>ของแรงงานข้ามชาติ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | แนวทางการปฏิบัติ                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | หน่วยงานหรือองค์กรที่ควร<br>ดำเนินการ                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>แรงงานข้ามชาติ</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1.การให้เจ้าหน้าที่ดูแลด้านสุขภาพ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล<br/>ลงพื้นที่เพื่อสำรวจปัญหาสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ</li> <li>2.การพัฒนาการบริการรูปแบบของเจ้าหน้าที่ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหา</li> <li>3.การจัดตั้งศูนย์ชาวต่างชาติและมีล่ามในการแปลภาษาเพื่อสะดวกในการสื่อสาร<br/>และการรักษาต่าง ๆ</li> <li>3.รัฐควรมีมาตรการในการให้ความช่วยเหลือแก่แรงงานข้ามชาติที่ได้รับประกันสุขภาพ</li> <li>4.การให้สิทธิที่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติซึ่ง<br/>ครอบคลุมในเรื่องการให้บริการที่ดี</li> </ol> <p><b>นายจ้างสถานประกอบการ</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1.เสนอให้รัฐมีการดำเนินการระบบจัดทำพาสปอร์ตแรงงานข้ามชาติปลายทาง</li> <li>2.รัฐควรมีการคัดเลือกผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลกิจการการประมง ควรคัดเลือกผู้<br/>ที่มีประสบการณ์ ความรู้เรื่องนี้โดยตรง</li> <li>3. การให้เจ้าหน้าที่ระดับบริหารมาศึกษาดูงานในพื้นที่ตามสภาพความเป็นจริง<br/>รวมทั้งกำหนดกฎหมายและนโยบายที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับการ<br/>ประมง</li> <li>4. การกำหนดกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการรับแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงาน</li> </ol> | <ol style="list-style-type: none"> <li>1.การวางแผนการปฏิบัติงานด้านการบริการ<br/>สุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติเชิงรุกร่วมกับ<br/>หน่วยงาน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง</li> <li>2.รัฐควรมีการหนุนเสริมในด้านคนหรือ<br/>งบประมาณในการจ้างล่ามในการแปลภาษา</li> </ol>                                                                      | <ol style="list-style-type: none"> <li>1.หน่วยงานที่ให้บริการด้านสุขภาพและ<br/>หน่วยงานที่ดูแลเรื่องแรงงานข้ามชาติ</li> <li>2.นโยบายจากรัฐบาล และหน่วยงานด้าน<br/>การบริการสุขภาพในระดับพื้นที่ท้องถิ่น</li> <li>3.นโยบายและการสนับสนุนจาก<br/>รัฐบาล</li> <li>4.หน่วยงานที่เกี่ยวข้องการดูแล<br/>แรงงานข้ามชาติ</li> </ol> |
| <ol style="list-style-type: none"> <li>1.เสนอให้รัฐมีการดำเนินการระบบจัดทำพาสปอร์ตแรงงานข้ามชาติปลายทาง</li> <li>2. รัฐควรมีการคัดเลือกผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลกิจการการประมง ควรคัดเลือกผู้<br/>ที่มีประสบการณ์ ความรู้เรื่องนี้โดยตรง</li> <li>3. การให้เจ้าหน้าที่ระดับบริหารมาศึกษาดูงานในพื้นที่ตามสภาพความเป็นจริง<br/>รวมทั้งกำหนดกฎหมายและนโยบายที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับการ<br/>ประมง</li> <li>4. การกำหนดกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการรับแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงาน</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | <ol style="list-style-type: none"> <li>1.การดำเนินการเรื่องการอำนวยความสะดวกกับสภาพปัญหา<br/>และการแก้ไขปัญหาด้านหนังสือเดินทางของ<br/>แรงงานข้ามชาติให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา<br/>ในปัจจุบัน</li> <li>2.รัฐควรมีการคัดเลือกผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแล<br/>กิจการการประมงที่มีประสบการณ์ ความรู้เรื่อง<br/>โดยตรง</li> </ol> | <ol style="list-style-type: none"> <li>1.หน่วยงานที่ดูแลเรื่องแรงงานข้าม<br/>ชาติ</li> <li>2.การกำหนดนโยบายจากรัฐบาล<br/>หรือหน่วยงานการบริการสุขภาพใน<br/>ระดับพื้นที่ท้องถิ่น</li> <li>3.การกำหนดนโยบาย และแนวทาง<br/>สนับสนุนจากรัฐบาล</li> </ol>                                                                        |

| แนวทางการพัฒนาการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพ<br>ของแรงงานข้ามชาติ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | แนวทางการปฏิบัติ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | หน่วยงานหรือองค์กรที่ควร<br>ดำเนินการ                                                                                                                                                                                                                                                   |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>5. การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐให้มีความรู้เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ</p> <p>6. การลดขั้นตอนการดำเนินการที่ซับซ้อนหลายขั้นตอนในการดำเนินการเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ</p> <p>6. การส่งต่อหรือประสานข้อมูลกันระหว่างหน่วยงานรัฐที่ดูแลเรื่องแรงงานข้ามชาติ</p> <p>7. การให้ความช่วยเหลือแก่การประกอบกิจการประมงและการดูแลในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง</p>                                                          | <p>3. การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐให้มีความรู้เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ</p> <p>4. การร่วมระดมความคิดเห็น จัดทำประชาพิจารณ์และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการประมงในพื้นที่</p> <p>5. การถอดบทเรียนโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลเรื่องแรงงานข้ามชาติเกี่ยวกับการดำเนินงานที่ผ่านมา และวางแผนการบูรณาการงานร่วมกัน</p> | <p>4. ตัวแทนจากรัฐบาลและตัวแทนผู้ประกอบการประมงที่มีแรงงานข้ามชาติเป็นลูกจ้าง</p> <p>5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของการดูแลแรงงานข้ามชาติ</p> <p>6. รัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของการดูแลแรงงานข้ามชาติ</p> <p>7. รัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องการดูแลแรงงานข้ามชาติ</p>                    |
| <p><b>เจ้าหน้าที่สถานบริการสุขภาพ</b></p> <p>1. รัฐควรมีการหนุนเสริมในด้านคนหรืองบประมาณในการจ้างล่ามในการแปลภาษา</p> <p>2. รัฐควรมีการสนับสนุนงบประมาณหนุนเสริมเพื่อบริการด้านสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติ</p> <p>3. การช่วยเหลือในการให้บริการด้านสุขภาพในกรณีแรงงานข้ามชาติที่ไร้บัตรประกันสุขภาพและไม่มีเงินในการรักษาพยาบาล</p> <p>4. การปรับปรุงลักษณะของโรงพยาบาลเพื่อให้เป็นโรงพยาบาลที่มีการบริการดีเยี่ยม พัฒนาสถานที่และสภาวะแวดล้อมทั้งดงาม</p> | <p>1. จัดสรรงบประมาณ การสนับสนุนในระดับพื้นที่ตามสภาพความเป็นจริง โดยเฉพาะด้านล่ามแปลภาษา ขบวนการเสริมด้านการบริการสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติ</p>                                                                                                                                                                                      | <p>1. หน่วยงานที่ให้บริการด้านสุขภาพและหน่วยงานที่ดูแลเรื่องแรงงานข้ามชาติ</p> <p>2. นโยบายจากรัฐบาล และหน่วยงานด้านการบริการสุขภาพในระดับพื้นที่ท้องถิ่น</p> <p>3. นโยบายและการสนับสนุนจากรัฐบาล</p> <p>4. ตัวแทนจากรัฐบาลและตัวแทนผู้ประกอบการประมงที่มีแรงงานข้ามชาติเป็นลูกจ้าง</p> |

## ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี นั้น ผู้วิจัยได้แยกแจกแจงรายละเอียด 3 ส่วนดังต่อไปนี้

### ข้อเสนอแนะต่อสถานประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการพัฒนาบริการรูปแบบการบริการด้านสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหาในปัจจุบัน
2. หน่วยงานด้านการบริการสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมในการแปลภาษาเพื่อการสื่อสาร การบริการด้านสุขภาพ และงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการบริการสุขภาพทุกแห่ง ควรกำหนดนโยบายการบริการด้านสุขภาพ และให้สิทธิที่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติในเชิงรูปธรรม โดยการปฏิบัติโดยถือหลักความเสมอภาคตามสิทธิมนุษยชน โดยมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
4. หน่วยงานรัฐที่ดูแลเรื่องแรงงานข้ามชาติควรมีการส่งต่อหรือประสานข้อมูลรัฐควรมีแนวทางให้ความช่วยเหลือแก่การประกอบกิจการประมงและการดูแลเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

### ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรมีแนวทางในการให้ความช่วยเหลือด้านการบริการสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติที่ไร้บัตรประกันสุขภาพ
2. รัฐควรกำหนดกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการรับแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงาน
3. รัฐควรมีการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐด้านการบริการสุขภาพให้มีความรู้เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรลดขั้นตอนการดำเนินการที่ซับซ้อนหลายขั้นตอนในการดำเนินการ ด้านกระบวนการเอกสาร หรืออื่น ๆ เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ
5. รัฐควรมีการหนุนเสริมในด้านกำลังคนหรืองบประมาณด้านการบริการสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติให้สอดคล้องกับความจำเป็น รวมทั้งสภาพปัญหาการทำงานระดับพื้นที่



### ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานรัฐที่ดูแลเรื่องการบริการด้านสุขภาพและในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพในการให้บริการด้านสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติด้วยต้นทุนภายในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ เพื่อเป็นแนวทางและรูปแบบในการสร้างอาสาสมัครแรงงานในการให้บริการด้านสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติ
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการดูแลสุขภาพของแรงงานโดยใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมประยุกต์ร่วมกับแนวทางการดูแลสุขภาพตามแนวทางการดูแลสุขภาพสมัยใหม่

Prince of Songkla University  
Pattani Campus